

Brak pojęcia „sztuka”, odpowiednikiem „rzemiosło” (tyb. *rtsom rig* ; umiejętność wytwarzania)

-malarstwo – rysowanie bóstw (*lha 'bri*)

-rzeźba – robienie kształtów (*'jim bzo*)

-architektura – robienie ścian (*rtsig bzo ba*)

-artysta – rzemieślnik (*bzo ba*)

-pracujący w kamieniu (*rdo bzo ba*), w drewnie (*shing bzo ba*).

•Brak podziału na sztuki piękne, sztukę ludową czy dekoracyjną

•Funkcjonalizm; tworzenie jako zdobywanie zasług i gromadzenie „pozytywnych wrażeń”, artefakt jako „nosiciel mocy”, stabilizowanie umysłu, oparcie dla kontemplacji

Wartości lokalne

•Symetria

•Harmonia kompozycji

•Czystość barw

•Zgodność z kanonem

Preskryptywne i deskryptywne źródła tybetańskie

•Instrukcje dot. przygotowania materiału, barwników itp.

•Ikonometria (wymiary i proporcje form) – teksty dot. astrologii, poradniki dla artystów/rzemieślników, zawarte w *Tengjurze*

•Ikonografia (opis i interpretacja elementów treściowych i symbolicznych) – teksty religijne, (*sadhany* i komentarze), Buton, *Lha 'bum*, XIV w.

•Informacje z dziedziny historii sztuki – przewodniki dla pielgrzymów, hagiografie, ozdobne inskrypcje, tekst Pema Karpy z XVI w. opisujący style, twórców, fragment *Encyklopedii* Kongtrula, XIX w.

Malarstwo

•Tanka (tyb. *thang ka*) – zwój malowany, obraz zazwyczaj anonimowy, powstający etapami, na zamówienie, służący jako podpora dla kontemplacji

•Dzieło poddane rygorom, niezmienna symbolika kolorów, ikonograficzna i ikonometryczna kodyfikacja

•Pierwsze tanki tybetańskie XI w.

Etapy wykonywania tanki

1) Naciągnięcie podkładu (płótna, skóry, jedwabiu, rzadziej papieru) na drewniane ramy.

Gruntowanie gumą arabską (roślinną) lub klejem zwierzęcym

2) Wyrysowanie siatki ikonometrycznej

3) Tło. Pierwsze pokrycie farbami (tempery uzyskane z roślinnych pigmentów zmieszanych z żelatyną).4) Cieniowanie

5) Wrysowanie konturów postaci6) Wykończenie – kierunek do wnętrza, „otwarcie oczu”

Obszycie płótna brokatami

Konsekracja (*rab gnas*).

Tematyka przedstawień plastycznych

•Źródło, podstawa: odwieczna dharma / odwieczni nauczyciele (Wadźradhara, Samantabhadra)

•Cel: oświecenie (5 rodzin buddy, Pradźnia Paramita)

•Duchowa ścieżka: nauczyciele, drzewo schronienia, motywacja (bodhisattwowie, sceny umoralniające), nowa tożsamość (bóstwa medytacyjne), strażnicy doktryny

Ikonografia

Typy bóstw medytacyjnych:

- łagodne
- groźne
- w seksualnym zespoleniu

Ilość elementów:

- jeden (np. 1 twarz) = np. 1 natura
- dwa (np. 2 nogi) = np. metody i mądrość
- trzy (np. 3 oczu) = 3 czasy
- cztery (np. 4 ręce) = np. tzw. 4 niezmierności

•3 ekspresje dotyczące ciała :

- urok osobisty (antidotum przeciw lgnięciu)
- odwaga (przeciw gniewowi)
- brzydota (...niewiedzy)

•3 ekspresje dotyczące mowy:

- śmiech (...lgnięciu)
- groźny wygląd (...gniewowi)
- ryk (...niewiedzy)

•3 ekspresje dotyczące mentalności:

- współczucie dla innych (...lgnięciu)
- gotowość poskramiania negatywnych sił (...gniewowi)
- spokój wynikający ze zrozumienia natury zjawisk (...niewiedzy)

Symbolika wybranych ozdób i atrybutów

- lotos - czystość
- miecz - usunięcie niewiedzy
- kolczyki - cierpliwość
- naszyjnik - szczodrość
- koło we włosach - koncentracja
- bransolety - moralność
- fartuszek - wytrwałość
- napierśnik - mądrość

Inspiracje

- Od XI w. Tybet zachodni – szkoła kaszmirska na bazie Gandhary i Guptów
- Do XV w. szkoła nepalska (buddyzm newarski) na bazie sztuki Palów : żywość kolorów, **przewaga czerwonego**, delikatność figur, aura uproszczona
- Od XV w. wpływy chińskie: elementy krajobrazu jako tło, dekoracyjna stylizacja (Elementy tybetańskie: zaokrąglenie postaci, kolorowe, brokatowe brodiury, rozbudowanie panteonu).

3 główne style tybetańskiego malarstwa

- Menri od 1440 r. (stylizacja skał, chmur, postaci zwierząt, dużo szczegółów, **dominują kolory niebieski i zielony**, złote kontury)
- Mensar (Nowa Menri) od 1645 r. (użycie nowych barwników, wpływy indyjskie)
- Karma Gadri od I poł. XVI w. (mniej szczegółów, więcej przestrzeni)

Typy tanek

- Tanki kolorowe (*mtshon thang*)

Od XVIII w.:

- Tanki czarne (*nag thang*)
- Tanki złote (*gser thang*)
- Tanki czerwone (*dmar thang*)
- Tanki naszywane (*gos thang*)

Wybrana Literatura przedmiotu

- G. Roerich *Tibetan Painting*, Paul Geutner, Paris 1925
- D. Jackson, *A History of Tibetan Painting. The Great Tibetan Painters and Their Traditions*, Osterreichische Akademie der Wissenschaften, Wien 1996
- D. Jackson, J. Jackson, *Tibetan Thangka Painting: Methods and Materials*, Londyn 1984
- N. Gyatso, *Vers l'art sacré du Tibet. Techniques, divinités, itinéraire*, Claire Lumière 1994
- K. Lewandowska-Michalska, *Ikonografia buddyjskich zwojów malowanych*, Wyd. Neriton, Warszawa 2003

Etapy odlewania posągu

- Metoda traconego wosku (przedmiot z wosku, pokrywany gliną, wypalanie, wlanie płynnego metalu, rozbicie „płaszczka formy”)
- Połączanie
- Polerowanie, grawerowanie, ręczne nakładanie farby, inkrustowanie
- Napelnienie posągu („ożywienie” = konsekracja)

Materiał

- Metal (srebro, miedź, złoto), stopy (brąz, mosiądz)
- Gлина
- Kamień
- Drewno

Wpływy nepalskie – posągi: otwarte oczy, we wczesnym okresie często niebieskie
Tybet centralny – inkrustacje

Architektura

- płaski dach; konstrukcja stropodachu: gruba warstwa ubitej słomy zmieszanej z gliną
- budowle murowane z kamienia lub z gliny
- częsty brak widocznych zewnętrznych podziałów 2 pierwszych kondygnacji
- ściany zewnętrzne zwężające się ku górze
- trapezoidalne, ciemne obramowanie okien

Rybie mantr i wizerunków Buddów i bodhisattwów w skałach, w przydrożnych kamieniach
Iluminowanie manuskryptów

Ważniejsze wystawy współczesnej sztuki tybetańskiej:

- Magiciens de la Terre, Centre Georges Pompidou, Paryż 1989
- Partage d'Exotismes, Biennale sztuki Współczesnej, Lyon 2000
- Keep Your Distance, Bangkok 2000
- Contemporary Lhasa, Lhasa 2005
- From Classic to Contemporary, Londyn 2005
- Contemporary Tibetan Art, Hong Kong, 2008